

Nr 539

Av herr **Ohlin m.fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 145, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt, m. m.

Kvarlåtenskapsskatten har alltsedan dess genomförande år 1947 varit föremål för en mycket stark kritik. Redan vid remissbehandlingen av förslaget — framlagt av 1945 års statsskatteberedning — mötte det en så gott som enstämmig, avstyrkande opinion. Av de mer än 60 skilda remissinstanser, som yttrade sig över förslaget, tillstyrktes det endast av tre. Även under den tid, som förflutit efter det skatten genomdrivits av en knapp majoritet i riksdagen, har den i politiskt avseende varit starkt kontroversiell. Kvarlåtenskapsskatten har uppenbarligen icke accepterats av en allmän folkopinion.

Den kritik, som riktats mot kvarlåtenskapsskatten och som varit och alltjämt är starkt sakligt grundad och som även vi delat, kan sammanfattas i följande:

1) Skatteformen leder till en orättvis avvägning av skattebördan, på grund av att ingen hänsyn toges till det antal arvtagare eller lotter, som skall ärva den efterlämnade kvarlåtenskapen. Två *likstora lotter* kan härigenom bli *olika beskattade*. Tre barn t. ex., som vardera ärver 100 000 kronor, får sina lotter hårdare beskattade än det enda barnet som likaledes ärver 100 000 kronor; i det förra fallet blir enligt nu gällande regler den faktiska skattebelastningen på lotten 26,0 procent, i det senare 17,8 procent. Generellt gäller med andra ord sambandet, att skattebelastningen räknad per lott *ökar* med antalet arvtagare. Flerbarnsfamiljer drabbas hårdare än enbarnsfamiljer. En dylik faktisk konsekvens och innebörd av skattens konstruktion måste anses som ytterst otillfredsställande.

2) Kvarlåtenskapsskattens ursprungligen anförda teoretiska grund — att skatten egentligen skulle utgöra en uppskjuten »förmögenhetsskatt», eller »en skuld till staten», vilken skulle förfalla till betalning vid dödsfallet — är ohållbar och framstår som stötande.

3) Genom kvarlåtenskapsskatten skärptes arvsbeskattningen allvarligt. Bristande hänsyn visades framför allt de s. k. familjeföretagens och jordbrukets särskilda likviditetssvårigheter i samband med ett arvsskifte samt över huvud taget företagsamhetens kapitalproblem.

4) Ett system med två olika, samtidigt utgående former av dödsbobe- skattning måste i tekniskt och administrativt avseende komplicera arvsbeskattningen och leda till betydande tillämpningssvårigheter.

Bland annat av de skäl, som här i korthet angivits, har vi från folkpartiets sida avvisat kvarlåtenskapsskatten såväl vid dess genomförande år 1947 som senare. Vid upprepade tillfällen har vi i motioner krävt skattens slopande. När därför de år 1957 tillsatta arvsskattesakkunniga, i vilken utredning samtliga demokratiska partier var representerade, vid sin översyn av arvsbeskattningen enhälligt kom till slutsatsen att kvarlåtenskapsskatten som skatteform borde slopas, var detta givetvis att hälsa med tillfredsställelse. I Kungl. Maj:ts proposition nr 145 har finansministern nu upptagit arvsskattesakkunnigas förslag och hemställt, att kvarlåtenskapsskatten som skatteform skall avskaffas fr. o. m. 1 januari 1959. Då detta förslag — på sätt som framgått av det föregående — överensstämmer med vår egen principiella uppfattning rörande arvsbeskattningens form, vill vi givetvis tillstyrka detsamma. Vi anser nämligen att arvsskatten bör grundas på den enskilda arvs- eller testamentslotten. Endast härigenom kan man tillgodose den viktiga principen om skattebördans rättvisa avvägning med hänsyn till den skattekraft, som fotas på den arvtagaren tillkommande arvslotten. *Lika stora lotter blir härigenom lika beskattade;* (under förutsättning att lotterna tillfaller personer tillhörande samma skatteklass).

Skattenivån

Arvsskattesakkunniga blev icke eniga i fråga om arvsskattens höjd. Majoriteten föreslog — under hänvisning till ett uttalande i direktiven på denna punkt — att arvslottsskatten — A-skatten — skulle höjas så mycket att statsverkets intäkter av dödsbobe- skattningen i samband med ett slopande av kvarlåtenskapsskatten — K-skatten — skulle bli i stort sett oförändrade. Majoritetsförslaget beräknades leda till ett inkomstbortfall av ca 3,5 milj. kronor, varav 2 milj. kronor skulle hänföra sig till höjningen av bottenbeloppen. I reservationer yrkades dels av två ledamöter en mindre höjning av den nuvarande arvslottsskatten — ca 7 milj. kronor — i samband med kvarlåtenskapsskattens avskaffande, och dels av en ledamot, att kvarlåtenskapsskatten borde slopas utan någon höjning av den nuvarande arvslottsskatten.

Enligt de sakkunnigas beräkningar skulle ett slopande av kvarlåtenskapsskatten medföra ett inkomstbortfall av statsverkets inkomster med ca 28 milj. kronor. Hänsyn har härvid tagits till att kvarlåtenskapsskattens slopande i och för sig skulle medföra en viss, mindre ökning av arvslottsskatten, eftersom K-skattebeloppet frånräknas dödsbobe- hållningen, innan fördelningen på arvslotter sker.

Det i propositionen nr 145 framlagda förslaget överensstämmer i stort sett med majoritetsförslaget. Departementsschefen har endast föreslagit en mindre nedprutning av den av majoriteten föreslagna arvslottsskatteskalan i fråga om skatteklass I. Finansministerns förslag innebär, såsom närmare skall visas i det följande, en betydande skärpning av den nuvarande arvslottsskatten, så att arvsskattetrycket i stort sett bibehålls på en mycket hög nivå.

Vi har tidigare — i samband med våra krav på kvarlåtenskapsskattens slopande — förklarat att en viss höjning av den nuvarande, jämförelsevis måttliga och i jämförelse med utlandets förhållanden låga arvslottsskatten vore motiverad. Det är att beklaga att arvsskattesakkunnigas majoritet uppenbarligen har ansett sig så bunden av uttalandena i direktiven om en i stort sett oförändrad skattenivå vid en omläggning av beskattningen, att de inte ansett sig ha anledning att företaga en bredare internationell jämförelse av arvsbeskattningens storlek och utformning i olika, med Sverige jämförbara länder för att därigenom kunna få en viss ledning vid bestämmandet av arvsskattens lämpliga höjd. Utan tillgång till fylligare material torde emellertid dock så mycket kunna sägas, att den svenska arvslottsskatten — alltså med bortseende från kvarlåtenskapsskatten — är i fråga om större arvslotter (överstigande 100 000 kronor) inte oväsentligt lägre än flera med oss jämförbara, västerländska industriländers. En måttlig höjning av arvslottsskatten har vi därför ansett väl försvarbar, därest man kunde få bort den tyngande och orättvist utfallande kvarlåtenskapsskatten. En rimlig riktpunkt borde härvid enligt vår mening självfallet vara, att en sänkning av den nuvarande totala arvsskattenivån åstadkoms.

Utredningsmajoritetens förslag innebar, som ovan framhållits, att det nuvarande arvsskattetrycket i stort sett skulle bevaras ehuru med en viss ändrad förskjutning mellan skatteklasserna. Två av de förut refererade reservanterna, herrar Hermansson och Olsson, har pekat på det tekniska samband, som råder mellan K-skatt och A-skatt och som gör att om samma totala skatteinkomster skall erhållas även efter K-skattens slopande, en i motsvarande grad höjd A-skatt måste leda till att denna arvslottsskatt kommer att i de fall, där *en* ensam arvinge ärver kvarlåtenskapen, utgå med högre belopp än som förut utgick i sammanlagd A- och K-skatt. Om man vill undgå denna konsekvens för någon viss arvsklass, framhåller reservanterna vidare, men ändå bibehålla ambitionsgraden i fråga om skatteintäkterna, måste givetvis skärpningen i andra arvsklasser bli ändå större. Majoritetsförslaget skulle ha medfört de konsekvenser, som här påpekats. En ensam arvtagare i skatteklass I, t. ex. en son efter sin fader, skulle genomgående ha fått högre arvslottsskatt enligt förslaget än vad som enligt nu (år 1958) gällande regler utgår i sammanlagd A- och K-skatt. Höjningen skulle ha blivit högst betydande för arvslotter mellan 80 000

och 100 000 kronor, däröver något mindre. Det av departementschefen nu framlagda förslaget innehåller en justering just på denna punkt. En höjning av den nuvarande sammanlagda arvsskatten undviks i ifrågavarande skatteklass. Å andra sidan innebär departementsförslaget, att den nuvarande höga arvsskattenivån i denna skatteklass, efter vilken efterlevande make och barn beskattas, i stort sett bibehålles oförändrad i de fall en ensam arvtagare ärver kvarlåtenskapen. För arvslotter av storlek 80 000 kronor skulle även enligt departementsförslaget en viss höjning, ehuru ringa, inträda.

För övriga arvsklasser föreslår departementschefen ingen justering av majoritetsförslaget. Betydande höjningar skulle alltså här inträda utöver dem som redan inträtt genom de senaste årens penningvärdeförsämring.

Vi kan för vår del inte tillstyrka finansministerns förslag. Den där föreslagna skattenivån finner vi alltför hög. Särskilt vad gäller skatteklass I, efter vilken efterlevande makes och barns lotter beskattas, anser vi det viktigt att en markerad sänkning av den nuvarande höga skattenivån företages.

De förut refererade reservanterna har i sin reservation framhållit att en arvsbeskattning enligt deras mening bl. a. bör avvägas med hänsyn till att den egendom, som göres till föremål för beskattningen, i många fall ingår som en produktiv del i bestående företag men samtidigt är av den karaktären, att likvida medel för arvsskattens erläggande kan vara svåra att snabbt anskaffa. Detta torde, framhåller reservanterna vidare, i främsta rummet gälla jordbruk eller mindre företag av t. ex. familjebolags karaktär. Sådana hänsyn, påpekas vidare, synes desto viktigare att ta, som själva arvsskiftet ofta leder till likviditetssvårigheter. Vi delar helt dessa synpunkter, som vi anser förtjäna att starkt understrykas. Ur samhällets synpunkt är det, som samma reservanter också framhållit, ett klart intresse, att beskattningen inte göres så hård att företagsamheten lider skada. Hänsyn bör vidare tas till att arvsbeskattningen till sin natur är en skatteform som i jämförelsevis hög grad drabbar sparandet.

Vid avvägningen av en reformerad arvsbeskattning är det till en viss ledning att jämföra med den skattenivå som genomfördes i och med 1947 års beslut. En sådan jämförelse bör givetvis ske i fast penningvärde. Det är vidare naturligt att i främsta rummet här knyta intresset till den skatteklass, efter vilken efterlevande make och barn beskattas, dvs. skatteklass I. Någon dylik avvägning har inte skett i majoritetsförslaget, liksom inte heller i den nu framlagda propositionen. Den av reservanterna Hermansson och Olsson föreslagna skatteskalen har däremot konstruerats även med den riktpunkten, att en sänkning av skattenivån vad gäller skatteklass I skulle åstadkommas också i jämförelse med den år 1947 beslutade, reella nivån. Vi anser en sådan riktpunkt väl motiverad. I och för sig hade det varit

önskvärt att kunna uppnå samma resultat i fråga om skatteklass II (syskonfallen), men penningvärdeförsämringen har fortskridit så starkt, att detta för närvarande av statsfinansiella skäl inte synes möjligt att realisera.

När det därför gäller att avväga den höjningen av den hittillsvarande jämförelsevis låga arvslottsskatten i samband med kvarlåtenskapsskattens slopande, anser vi det således rimligt att man i främsta rummet tillser att den efterlevande makens samt barnens intressen i görlig mån tillgodoses. En sänkning av arvsskatten, så att den understiger 1947 års reella nivå i arvsklass I, vilket samtidigt medför en markerad sänkning av de nu (1958) utgående arvsskatterna i de skikt som drabbas av K-skatt, innebär enligt vår mening ett moderat tillgodoseende av detta intresse. Detta krav uppfylles inte i propositionen. De av herrar Hermansson och Olsson föreslagna skatteskalorna gör det däremot. Vi anser det vidare rimligt att vid avvägningen av arvslottsskattens höjning den huvudprincipen tillämpas, att höjningen sker i något stigande grad med avlägsnare arvsklass. Hänsyn bör dock härvid tas till att testamentslotter, som beskattas enligt klass III (allmännyttiga stiftelser och liknande), varit formellt fritagna från K-skatt. I skatteklass II (syskonfallen) bör tillses att någon höjning av nu utgående arvslottsskatt inte sker för mindre arvslotter. Det senare skulle bli fallet i de av de sakkunnigas majoritet förordade skalorna i denna skatteklass, vilka utan justering nu upptagits i propositionen.

På ovan anförda skäl har vi inte kunnat ansluta oss till de av finansministern föreslagna nya skatteskalorna för en reformerad arvslotsbeskattning. Däremot finner vi de skalor som föreslagits av reservanterna Hermansson och Olsson väl ansluta sig till de allmänna principer, som vi ovan angivit för avvägningen av nya skatteskalor. Vi föreslår därför att sagda skalor antages av riksdagen vid arvslottsskattens reformering i stället för de av departementschefen föreslagna. Vårt förslag skulle medföra en sänkning av den nuvarande sammanlagda arvsbeskattningen med ca 20 miljoner kronor. Tyngdpunkten i skattesänkningen skulle förläggas till skatteklass I, d. v. s. i huvudsak efterlevande make och barn. Inkomstbortfallet för statsverkets del skulle inte inträffa nästa budgetår utan först det därpå följande.

Skatteskalorna skulle alltså enligt vårt förslag få följande utseende:

Arvslottsskikt 1.000-tal kronor	Förslag till skatteskalor			
	Klass I	Klass II	Klass III	Klass IV
— 2	1	2	5	15
2 — 3	1	6	10	20
3 — 5	2	6	15	20
5 — 6	2	6	15	25
6 — 8	2	8	20	25

Arvslottsskikt 1.000-tal kronor	Förslag till skatteskalor			
	Klass I	Klass II	Klass III	Klass IV
8 — 10	2	8	20	30
10 — 12	3	8	20	30
12 — 16	3	10	25	35
16 — 20	3	10	25	40
20 — 30	4	12	30	45
30 — 40	5	15	30	50
40 — 50	6	18	30	50
50 — 60	8	22	35	50
60 — 80	11	26	35	50
80 — 100	14	30	35	50
100 — 150	18	35	40	50
150 — 200	23	35	40	50
200 — 300	27	40	40	50
300 — 500	32	44	40	50
500 — 1 000	37	47	40	50
1 000 —	42	47	40	50

Vi har förut påpekat, att de av departementschefen föreslagna skalorna skulle leda till en skattenivå som — med vissa undantag — *överstiger* den år 1947 genomförda, höga skattenivån, även vad gäller arvsskatten för efterlevande make och barn (skatteklass I). Förhållandet framgår av nedanstående tablå, som visar den sammanlagda arvsskatten i procent av arvslott av olika storlek i oförändrat penningvärde. Siffrorna gäller 1-barnsfallet eller det fall, då en ensam arvtagare ärver kvarlåtenskapen. I tablå har även intagits skattenivån enligt den av oss förordade skalan.

Arvslott kronor	Arvsskatt i procent av arvslott, real beräkn.			
	enligt 1947 års beslut	år 1958	enligt dep.-ch.	enligt vårt förslag
50 000	4.09	4.78	4.78	3.94
80 000	6.89	6.30	6.36	6.21
100 000	8.97	8.84	8.59	7.77
200 000	15.15	17.33	17.30	14.14
500 000	24.35	28.73	28.52	23.84
1 000 000	32.59	36.36	36.59	30.43

Genom att den av oss förordade skatteskalen för klass I anpassats med hänsyn till penningvärdeförsämringen efter 1947 skulle den även ge skattelettnader för de mindre arvslotterna till barn och efterlevande make (make). Detta sker inte enligt finansministerns förslag.

Departementschefen har visserligen justerat bort den påfallande stora skattehöjning som enligt utredningsmajoriteten skulle inträffa i skatte-

klass I för arvslotter mellan 80 000 och 100 000 kronor. Men i stort sett innebär hans förslag att nuvarande sammanlagda arvslotts- och kvarlåtenskapsskatt skulle komma att utgå i de fall en *ensam* arvtagare ärver kvarlåtenskapen. Vårt förslag innebär i stort sett en sänkning av skattebördan med 15—20 procent.

Följande sammanställning visar de individuella verkningarna enligt departementschefens förslag och enligt vårt, vad gäller skatteklass I.

Kvarlåtenskap kronor	Sammanlagd dödsbobesättning, kr.			Procentuell förändring enligt dep.-ch. vårt förslag	
	år 1958	enl.dep.-ch.	enligt vårt förslag	dep.-ch.	vårt förslag
<i>Hela kvarlåtenskapen tillfaller ett vuxet barn:</i>					
20 000	590	590	470	± 0	— 20,3
30 000	1 090	1 090	870	± 0	— 20,2
50 000	2 390	2 390	1 970	± 0	— 17,6
80 000	5 040	5 090	4 970	+ 1,0	— 1,4
100 000	8 840	8 590	7 770	— 2,8	— 12,1
200 000	34 660	34 590	28 270	— 0,2	— 18,4
500 000	143 640	142 590	119 270	— 0,7	— 17,0
1 000 000	363 640	362 590	304 270	— 0,3	— 16,3

Kvarlåtenskap kronor	Sammanlagd dödsbobesättning, kr.			Procentuell förändring enligt dep.-ch. vårt förslag	
	år 1958	dep.-ch.	enligt vårt förslag	dep.-ch.	vårt förslag
<i>Hela kvarlåtenskapen tillfaller i lika delar två vuxna barn:</i>					
20 000	420	420	340	± 0	— 19,0
30 000	780	780	640	± 0	— 17,9
50 000	1 680	1 680	1 340	± 0	— 20,2
80 000	3 380	3 380	2 740	± 0	— 18,9
100 000	6 640	4 780	3 940	— 28,0	— 40,7
200 000	29 380	17 180	15 540	— 41,5	— 47,1
500 000	129 160	101 180	83 540	— 21,7	— 35,3
1 000 000	338 420	285 180	238 540	— 15,7	— 29,5

<i>Hela kvarlåtenskapen tillfaller i lika delar tre vuxna barn:</i>					
20 000	324	324	306	± 0	— 5,6
30 000	630	630	510	± 0	— 19,0
50 000	1 362	1 362	1 104	± 0	— 18,9
80 000	2 760	2 760	2 202	± 0	— 20,2
100 000	5 738	3 864	3 105	— 32,7	— 45,9
200 000	26 840	11 352	10 488	— 57,7	— 60,9
500 000	121 656	75 714	61 764	— 37,8	— 49,2
1 000 000	323 184	235 734	197 778	— 27,1	— 38,8

Vad gäller utfallet för arvslotter av olika storlek i de olika skatteskalorna enligt de av oss föreslagna skalorna, får vi hänvisa till bifogad bilaga. Vi vill här endast tillfoga följande kommentarer.

I klass II (syskonfallen) skulle den av departementschefen föreslagna skalan leda till betydande skattehöjningar. För de fall, där ett syskon står som ensam arvtagare, skulle skattehöjningarna även i jämförelse med nu utgående sammanlagda arvs- och kvarlåtenskapsskatter uppgå till mellan 30 och 50 procent. Synnerligen anmärkningsvärt är att betydande skattehöjningar skulle ske även för lotter som f. n. inte träffas av kvarlåtenskapsskatt. För arvslotter mellan 40 000 och 80 000 kronor skulle skattekärningen uppgå till inte mindre än 50—70 procent. Även för de lägsta arvslotterna skulle i denna arvsklass skattehöjningar ske enligt propositionen.

Också för de fall där två eller tre syskon ärver kvarlåtenskapen skulle enligt propositionen arvsskatten komma att överstiga nuvarande sammanlagda arvs- och kvarlåtenskapsskatt.

Enligt den av oss förordade skalan skulle ingen skattehöjning ske för lotter understigande 50 000 kronor. I 1-syskonfallet skulle en viss höjning av nuvarande sammanlagda arvsskattenivå inträffa. För de fall där två eller flera syskon ärver skulle skatten sjunka.

I klass III (allmännyttiga stiftelser etc.) skulle en skattesänkning inträda enligt vårt förslag för testamentslotter upp till 12 000 kronor. Här skulle propositionen leda till skärpning av beskattningen.

Vad slutligen gäller klass IV (oskylda testamentstagare) vill vi erinra om vår tidigare deklarerade uppfattning att vi anser det rimligt, att en höjning av den tidigare arvslottsskatten i samband med kvarlåtenskapsskattens slopande avvägs så, att största hänsyn tas till efterlevande makes och barns intressen. Därest så sker, måste en förskjutning av beskattningen mot klass IV äga rum. Den av oss förordade skatteavvägningen leder till att höjningar i ifrågavarande skatteklass skulle ske. Skattehöjningens omfattning skulle dock inte tillnärmelsevis bli av samma omfattning som enligt propositionen.

Bottenbeloppen. Grundavdrag. Beskattningen av lott som tillfaller efterlevande make

Bottenbeloppen i arvsskatteförordningen är i de flesta fall konstruerade som gränsbelopp, d. v. s. så snart arvslotten överstiger visst belopp uttas i princip skatt på hela lotten. De har alltså inte karaktären av grundavdrag, som ju innebär att motsvarande belopp alltid är undantaget från beskattning. Arvsskatteförordningen intar i detta hänseende en särställning i vårt skattesystem. Så länge bottenbeloppen är låga och procenttalen för

skatteuttaget i de skikt i skalan, där denna nås av gränsbeloppet, är låga, kan man möjligen anse att det inte har någon större praktisk betydelse, om man har gränsbelopp eller egentliga grundavdrag. Men i de fall där gränsbeloppen uppgår till sådan storlek, att de träffar skalan i de skikt där skatten uppnår mera betydande belopp, får problemet omedelbart en praktisk betydelse. För att i någon mån »trappa av» den ojämna övergången från full skattefrihet till full beskattning, som konstruktionen med gränsbelopp i vissa fall kan leda till, har i den nu gällande arvsskatteförordningen föreskrivits, att marginalskatten i gränsområdet mellan full skattefrihet och full skatteplikt inte får överstiga 50 procent. Denna avtrappning kan emellertid uppenbarligen inte leda till en tillfredsställande korrektion av systemet. Marginalskattekurvan får ett synnerligen ogynnsamt förlopp. Strax ovanför bottenbeloppet uppgår marginalskatten till 50 procent. Den sjunker sedan med stigande arvslott för att successivt nå den i skalan föreskrivna nivån. Konstruktionen innebär utan tvekan en lockelse till kapitalkonsumtion. Vid gåvobeskattningen kan den genom sammanläggningen av gåva och arvslott leda till irrationella och i enskilda fall stötande resultat.

I propositionen föreslås i enlighet med arvsskattesakkunnigas förslag att avtrappningen mildras så att marginalskatten i gränsområdet mellan full skattefrihet och full skatteplikt får uppgå till högst en tredjedel. Även om en sådan ändring utgör ett steg i rätt riktning kan den enligt vår mening inte leda till en fullt tillfredsställande lösning. Den bör snarast få karaktären av ett provisorium.

De bottenbelopp, som enligt nu gällande regler är gränsbelopp och där de oegentliga och orättvisa verkningarna av bottenbeloppens karaktär av gränsbelopp framträder, är bottenbeloppen vidlott som tillfaller minderårigt barn och efterlevande make. På denna speciella punkt har departementschefen i propositionen upptagit ett inom de arvsskattesakkunniga reservationsvis framfört förslag, att de särskilda bottenbeloppen vid arvslott, som tillfaller *barn under 21 år* och som föreslås bli 2 000 kronor för varje år barnets ålder vid arvstillfället understiger 21 år, skall förvandlas till grundavdrag. Vi anser detta förslag väl motiverat och tillstyrker detsamma.

Det kan knappast råda någon tvekan om att det principiellt riktiga är att samtliga bottenbelopp bör vara egentliga skattefria grundavdrag. Arvsskattesakkunniga synes närmast luta åt denna uppfattning. Den har klart uttalats i en reservation av tre ledamöter, vilka ansett att frågan bör prövas vidare vid den fortsatta översynen av arvsbeskattningen. Enligt den i propositionen lämnade redovisningen har ungefär hälften av de remissinstanser, som uttalat sig i frågan, förordat att bottenbeloppen konstrueras som skattefria grundavdrag. Även departementschefen anser, att det i och för sig skulle vara av värde, därest bottenbeloppen genomgående ut-

formades såsom grundavdrag. Med hänsyn till skattebortfallet finge enligt departementschefen emellertid vid en sådan reform bottenbeloppen sänkas under den nivå, som från andra utgångspunkter är påkallad, eller skatteskalorna jämkas. Båda dessa åtgärder anser departementschefen vara förenade med sådana nackdelar att han inte vill förorda en övergång till grundavdrag.

Med hänsyn till det principiellt riktiga att bottenbeloppen genomgående utformas som skattefria grundavdrag och till de praktiska fördelar, som skulle vinnas genom en sådan reform, anser vi det naturligt att denna fråga prövas vidare vid den fortsatta översyn av arvsbeskattningen, som avses komma till stånd. Vi har härvid beaktat, att utredning pågår om den civilrättsliga regleringen av äkta makars egendomsförhållanden, vilken kan få återverkningar på arvsbeskattningens utformning. I varje fall synes en reformering av bottenbeloppen till skattefria grundavdrag för *efterlevande make* böra komma till stånd. Detta bör vid den fortsatta översynen prövas i första hand. Vi föreslår, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer härom.

Vi vill i detta sammanhang beröra den generella frågan om beskattningen av lott som tillfaller efterlevande make. Det kan, såsom framhållits såväl vid den prövning, som nu förevarit av frågan som i samband med tidigare utredningar, anföras starka skäl för uppfattningen, att lott, som genom arv eller testamente tillfaller den efterlevande maken, bör i sin helhet vara fritagen från beskattning. Det formella egendomsförvärv, som den efterlevande maken gör vid makens död, innebär — har det anförts — icke något tillskott i skattekraft. I många fall medför tvärtom makens bortgång ekonomiska svårigheter och bekymmer för familjen. Det blir då oegentligt och stötande, att samhället i sådana fall uppträder med skattekrav.

Arvsskattesakkunniga har erinrat om det skattebortfall som en fullständig befrielse från arvsskatt för efterlevande make skulle medföra (ca 5 milj. kronor). De har vidare framhållit att, om efterlevande make blir helt fri från beskattning, man kan räkna med att egendom i ökad utsträckning kommer att genom testamente överföras till den efterlevande, varigenom skattebortfallet skulle ytterligare öka. De sakkunniga har därför stannat för att förorda att gällande system med viss begränsad skattefrihet — enligt förslaget 40 000 kronor — för efterlevande make bibehålles. Men de sakkunniga har dessutom framhållit:

Spörsmålet huruvida efterlevande make bör vara helt fri från A-beskattning är emellertid icke blott en fråga om det aktuella skattebortfallet utan har även principiell innebörd. Anlægges principiella synpunkter, kan enligt de sakkunniga vissa skäl anföras för en full skattefrihet. Å andra sidan blir frågan då av den beskaffenhet att dess vidare behandling bör anstå i avbidan på en allmän översyn av AGF, sedan pågående utredning angående äktenskapslagstiftningen och därmed sammanhängande frågor slutförts.

Departementschefen anser sig i likhet med de sakkunniga inte kunna förorda att fullständig skattefrihet genomföres för arvs- eller testamentslott, som tillfaller efterlevande make. Han berör emellertid inte den av de sakkunniga ifrågasatta prövningen av frågan i samband med den fortsatta översynen av AGF.

Hänsyn till den efterlevande makens intresse tas i det nuvarande regelsystemet genom det skattefria bottenbeloppet, vilket nu föreslås höjt till 40 000 kronor (förutom att den efterlevande makens giftorättsdel själfallet är undantagen från beskattningen). Därest bottenbeloppet såsom vi ovan förordat ändras till grundavdrag, skulle en inte oväsentlig förbättring vinnas. Men såsom de sakkunniga liksom också ett flertal remissinstanser framhållit, kan starka skäl anföras för att make helt befrias från skattskyldighet för arvs- eller testamentsförvärv från den andra maken. Vi anser, att denna fråga bör förutsättningslöst prövas vid den kommande översynen av AGF. Vi delar familjerättskommitténs uppfattning, att reglerna i övriga nordiska länder, vilka i förevarande avseende är förmånligare för den efterlevande maken än de svenska, härvid bör tjäna som förebild.

Beskattningen av pensionsförsäkringar

Enligt nu gällande bestämmelser är vanliga pensionsförsäkringar — under förutsättning att förmånstagareförordnande föreligger — undantagna från arvslottsskatt. I samband med tillkomsten av kvarlåtenskapsskatten år 1947 blev de emellertid under vissa förutsättningar i fråga om den erlagda premiesummans storlek och försäkringens ålder underkastade denna beskattning. Tjänstepensionsförsäkringar är dock inte underkastade K-skatt liksom inte heller A-skatt.

Departementschefen föreslår i enlighet med de arvsskattesakkunnigas majoritet, att arvsskatteförordningen ändras i samband med kvarlåtenskapsskattens slopande så att vanliga pensionsförsäkringar i princip underkastas arvslottsbeskattning. Undantagna från beskattning skall vara sådana pensionsförsäkringar, som tecknats mer än 10 år före försäkringstagarens död. Vidare skall ett grundavdrag få göras av 10 000 kronor av årspensionen.

Arvsskattesakkunniga har icke varit eniga om förslaget i denna del. Två ledamöter har i reservation yrkat, att pensionsförsäkringarna liksom hittills skall vara fria från arvslottsskatt.

De sakkunnigas förslag har blivit föremål för stark kritik under remissbehandlingen. Enligt den i propositionen lämnade redovisningen har flertalet av de remissinstanser, som berört frågan, avstyrkt förslagets genomförande.

Även vi delar uppfattningen att vanliga pensionsförsäkringar liksom hit-

tills bör vara fria från arvslottsskatt. Härför kan anföras flera och enligt vår mening mycket starka skäl.

Ett av dessa är att tjänstepensionsförsäkringar, vilka av naturliga skäl enligt en enhällig uppfattning inte bör arvsbeskattas, och andra, enskilt tecknade, pensionsförsäkringar bör likabehandlas. Det kan knappast anföras någon hållbar motivering varför en enskilt tecknad pensionsförsäkring skall behandlas strängare än en pensionsförsäkring, som tecknats i samband med tjänst. Lantbrukare, fria företagare och utövare av fria yrken skulle bli ogynnsammare behandlade än anställda.

Av remissmyndigheter med speciell sakkunskap och erfarenhet på området har vidare betygats, att det i många fall ställer sig svårt att dra en klar gräns mellan pensionsförsäkring, som är tagen i samband med tjänsten, och annan pensionsförsäkring. Vi hänvisar till remissyttrandena från Svea hovrätt samt från hovrätten över Skåne och Blekinge. Vi vill här erinra om att 1944 års allmänna skattekommitté i sitt betänkande (SOU 1948:22) just från här anförda synpunkter föreslog att samtliga pensionsförsäkringar skulle undantagas från K-skatt. Samma uppfattning redovisade försäkringsinspektionen i sitt remissyttrande över 1945 års statsskatteberedning, när förslaget första gången framlades.

En regel som den nu föreslagna skulle leda till slumpartade och oegentliga resultat. Reservanterna i utredningen har pekat på följande icke helt osannolika fall: En person tecknar i relativt unga år en pensionsförsäkring, vars årsränta är av sådan storlek att den skulle i och för sig bli föremål för beskattning, men han räknar av naturliga skäl med att 10-årsregeln skall hinna bli tillämplig i hans fall. Han omkommer emellertid vid en olycka kort tid efter det försäkringen tecknats, och hans efterlevande maka får betala arvsskatt i anledning av pensionsförsäkringen. Som reservanterna vidare påpekat, innebär den nu föreslagna regeln att det inte går att i förväg bedöma huruvida försäkringen kommer att bli beskattad eller inte. Metoden att »översätta» regeln i kvarlåtenskapsskatteförordningen (summan av erlagda premier med avdrag för 80 000 kronor) till en arvsskatteplikt, som avser utfallande försäkringsbelopp i den mån de överstiger 10 000 kronors årsränta per förmånstagare, är ytterst godtycklig och helt beroende av vilka antaganden som väljes i fråga om försäkringsform, försäkringstagarens ålder, antalet förmånstagare och dylikt.

Enligt en allmänt accepterad regel bör skattelagstiftningen ställa sig neutral till det civilrättsliga regelsystemet i fråga om egendomsfördelningen mellan makarna. Skattelagstiftningen bör med andra ord icke verka dirigerande på hur makarna vill civilrättsligt disponera sin egendom. Propositionens förslag fyller inte detta villkor. Skatteplikten är beroende av hur pensionsförsäkringen civilrättsligt disponeras. Därest den är den avlidne makens enskilda egendom och maken är insatt som ensam förmånstagare,

vilket kan vara ett intresse för båda makarna i t. ex. ett omgiftesäktenskap, skulle skatteplikten inträda redan vid ett årligt pensionsbelopp av 10 000 kronor.

Förslagets genomförande skulle vidare ytterligare komplicera den redan förut svårtillämpade lagstiftningen rörande arvsbeskattningen av försäkringar.

Det enda motiv departementschefen anför för förslaget är, att det skulle vara nödvändigt som en skatteflyktsspärr. Men härvid bör man ihågkomma, såsom framhållits av reservanterna och flera remissinstanser, att förmögensöverföringar genom pensionsförsäkring motverkas av de avhållande moment, som föreligger för den enskilde att binda alltför stora belopp i dylika försäkringar. De utfallande pensionsbeloppen blir dessutom inkomstbeskattade. Vi kan därför inte finna, att det av departementschefen anförda motivet har sådan styrka, att det kan vara avgörande. *Mot* förslaget talar så många andra — ovan redovisade — skäl. Vi vill ytterligare understryka att på denna punkt de hörda remissinstanserna har redovisat en så gott som enstämmig uppfattning. Klart övervägande skäl finns därför enligt vår mening att behålla den nuvarande skattefriheten för pensionsförsäkringar i arvsskatteförordningen.

Beskattningen av gåva till annans undervisning eller uppfostran

I propositionen föreslås en skärpning av nuvarande bestämmelser i fråga om beskattningen av rubricerade gåvor. Nu gällande regel — 39 § b) AGF — stadgar skattefrihet för »gåva som utgör bidrag till gåvotagarens undervisning eller uppfostran». Departementschefen föreslår följande tillägg: *»då omständigheterna äro sådana, att gåvotagaren genom bidraget kan anses hava tillförsäkrats en förmån, som han eljest icke skulle hava åtnjutit»*. Arvsskattesakkunniga var icke eniga på denna punkt. Två ledamöter yrkade i reservation avslag på det föreslagna tillägget.

Det föreslagna tillägget har motiverats med syftet att i görlig mån förhindra, att gåvor ges under sken av att tjäna annans undervisning eller uppfostran och därmed bli skattefria för att sedan icke tagas i anspråk för det uppgivna ändamålet. Det är enligt departementschefen uppenbart, att ifrågavarande skattefrihet kan utnyttjas för att verkställa kapitalöverflyttningar i skatteundrandragande syfte.

Det må först framhållas att på grundval av de nuvarande bestämmelserna en fast praxis har utbildat sig innebärande att skattefriheten begränsats till vissa högsta belopp. Vi har alltså för närvarande vissa objektivt angivna spärrar för skattefriheten. Reservanterna hos de sakkunniga har erinrat om att ett huvudkrav på skattelagstiftningens utformning bör vara att givna regler är så avfattade, att skattepliktens innebörd är i möjligaste

mån klart angiven. Den föreslagna ändringen innebär enligt deras mening ett väsentligt avsteg från denna princip.

Rerservanterna fortsätter:

Den synes tvärtom förutsätta en diskretionär prövning från fall till fall av omständigheter som många gånger är synnerligen svårutredda. Risker för olikhet vid skattebehandlingen kan härigenom befaras uppstå. Förslaget innebär sålunda skattefrihet för mottagaren därest visst belopp för någons undervisning, exempelvis för fem års studier, fördelas på fem årliga bidrag men ev. skatteplikt om beloppet utgår som engångsbelopp. Den föreslagna regeln synes av den anförda motiveringen att döma vidare kunna leda till att även *årliga* bidrag från fader till barns studier *kan* bli gåvobeskattade, därest (de i lagtexten icke närmare angivna) »omständigheterna» är sådana. Över huvud taget torde det inte kunna undvikas att en tillämpning av majoritetens förslag kommer att inbjuda till betydande tolkningstvister.

Enligt vår mening synes det ytterst tveksamt huruvida den i propositionen föreslagna författningsändringen — trots det uppgivna syftet — kan leda till ändamålsenligt resultat. Vi delar reservanternas uppfattning, vilken vitsordats av ett stort antal remissinstanser, att risker för olikhet vid skattebehandlingen och betydande tolkningstvister kommer att uppstå. Vi yrkar därför avslag på den föreslagna författningsändringen.

Övergångsbestämmelserna. Sammanläggningsreglerna beträffande benefika reverser

I fråga om sammanläggningsreglerna föreslår departementschefen i enlighet med de sakkunniga en övergångsbestämmelse av innebörd, att gåvor, som ägt rum mer än fyra år före de nya reglernas ikraftträdande och som därmed enligt de äldre reglerna redan blivit fritagna från sammanläggning, inte ånyo skall på grund av sammanläggningstidens utvidgning bli aktuella för sammanläggning. Övergångsbestämmelsen föreslås dock inte gälla benefika reverser, utan för dessa skall enligt propositionen en sammanläggning kunna ske, oberoende av reversens ålder och trots att enligt nuvarande bestämmelser sammanläggningstiden kan ha löpt ut.

Det i propositionen framförda förslaget innebär i verkligheten, att de nya skattereglerna skall ges tillbakaverkande kraft. Detta bör av principiella skäl undvikas. Vi delar härutinnan den uppfattning, som framförts av tre reservanter i utredningen, och föreslår, att övergångsbestämmelserna i ifrågavarande avseende även bör omfatta gåvor av benefika reverser.

Med hänvisning till det ovan anförda får vi således föreslå,

- A. att riksdagen med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i proposition nr 145 måtte i samband med beslutet om kvarlåtenskapsskattens slopande

1. fastställa skalorna för arvsskatt och gåvoskatt i enlighet med vad som angivits ovan i motiveringen;
 2. avslå det i propositionen framlagda förslaget att pensionsförsäkringar skall bli föremål för arvs- och gåvoskatt och att således den nuvarande skattefriheten beträffande sådana försäkringar skall bibehållas oförändrad i arvsskatteförordningen (AGF);
 3. avslå det i propositionen framlagda förslaget till ändrad lydelse av bestämmelserna i 39 § AGF angående skattefrihet för gåva till annans undervisning och uppfostran och att således även denna bestämmelse bibehålles oförändrad;
 4. besluta att övergångsbestämmelserna vad gäller sammanläggning av gåva med arvs- eller testamentslott eller annan gåva även skall gälla s. k. benefik revers, så att sådan revers, som givits fyra år före de nya bestämmelsernas ikraftträdande, ej skall bli föremål för sammanläggning;
 5. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid den fortsatta översyn av arvsskatteförordningen, som förutsatts komma till stånd,
 - dels frågan om skattefrihet för arvs- eller testamentslott, som tillkommer efterlevande make, förutsättningslöst prövas och*
 - dels frågan om att vid arvsbeskattningen genomgående införa skattefria grundavdrag i stället för nuvarande skattefria gränsbelopp, i första hand för efterlevande make, utredes, samt*
- B. att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext.

Stockholm den 22 april 1958

Bertil Ohlin

Per A. Johnsson
i Kastanjegården

Henning Gustafsson
i Skellefteå

O. Malmberg

Manne Ståhl

Sven Wedén

Sven Gustafson
i Göteborg

Bilaga

Arvsskatt i kronor enligt vårt och enligt Kungl. Maj:ts förslag

Arvslott kr.	Vårt förslag				Kungl. Maj:ts förslag			
	Klass I	Klass II	Klass III	Klass IV	Klass I	Klass II	Klass III	Klass IV
2 000	—	—	100	300	—	—	150	400
3 000	—	100	200	500	—	120	300	600
5 000	—	220	500	900	—	240	600	1 000
10 000	170	600	1 450	2 250	210	690	1 600	2 500
15 000	320	1 060	2 600	3 900	390	1 290	2 850	4 500
20 000	470	1 560	3 850	5 850	590	2 040	4 100	6 500
25 000	670	2 160	5 350	8 100	840	3 040	5 600	9 000
30 000	870	2 760	6 850	10 350	1 090	4 040	7 100	11 500
40 000	1 370	4 260	9 850	15 350	1 690	6 540	10 100	17 500
50 000	1 970	6 060	12 850	20 350	2 390	9 540	13 100	23 500
60 000	2 770	8 260	16 350	25 350	3 190	13 040	16 600	30 000
80 000	4 970	13 460	23 350	35 350	5 090	20 290	23 600	43 000
100 000	7 770	19 460	30 350	45 350	8 590	28 290	30 600	56 000
150 000	16 770	36 960	50 350	70 350	20 590	50 790	50 600	88 500
200 000	28 270	54 460	70 350	95 350	34 590	75 790	70 600	121 000
300 000	55 270	94 460	110 350	145 350	66 590	130 790	110 600	186 000
500 000	119 270	182 460	190 350	245 350	142 590	240 790	190 600	316 000
1 000 000	304 270	417 460	390 350	495 350	362 590	540 790	390 600	641 000
2 000 000	724 240	887 460	790 350	995 350	842 590	1 190 790	790 600	1 291 000
3 000 000	1 144 270	1 357 460	1 190 350	1 495 350	1 362 590	1 840 790	1 190 600	1 941 000
5 000 000	1 984 270	2 297 460	1 990 350	2 495 350	2 402 590	3 140 790	1 990 600	3 241 000